

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

8. Aliæ Quæstiones ad eandem rem pertinentes diluuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Ex his perspiciuntur, quoniam bona penes reum criminis inuenta non publicentur; publicatis enim viri bonis, dos integra restituitur vxori, bona item paraphernalia, & cetera, quorum proprietates, & dominium est vxoris: cuiusmodi sunt accepta propter nuptias, & pars lucrorum constanti matrimonio acquisita, & dona accepta ab alijis, præterquam à viro, *Simanca. tit. 9. nu. 67. & sequenti.* Item patrefamilias criminoso deprehensus fructus, quem habet in bonis filij aduertijs, non publicatur, quia cum filius sui iuris efficiatur, consequens est, vt vsus fructus ad eum cum proprietate pertineat. Publicatis bonis filij familias, non publicatur portio illa legitima, quæ ipsi post patris obitum debetur: nec publicatur item peculium profectitiu, quia eius proprietates pertinet ad patrem. Præterea generaliter publicatis facinorosi bonis, non publicantur bona futura, hoc est, quæ postea acquiruntur, sed tantum ea, quæ ipse reus criminis habet, cum delicti damnatur. Vnde iura conditionalia ex vltima voluntate pendencia, si conditio impleta fuerit post condemnationem criminis, ad fiscum non transeunt, ipsa quoque debita non publicantur. Item si quid alienum reperitur inter nocentis bona, ut potè depositum, commodatum, conductum, pignori datum, id omne domino restitui debet. Vnde creditoribus criminosis, qui ante crimen erant, debet fiscus satisfacere ex bonis publicatis: nam id bonorum cuiusque esse intelligitur, quod deducto ære alieno superest. **QVAERES**, quid si Titius pecuniam mutuam dederit Caio criminoso occulto ante criminis condemnationem, an eiusmodi mutuum pertineat ad fiscum? *Respondeo*, si mutuum dederit ad eius inopiam subleuandam, non publicatur. Item si criminis reus pecuniam mutuam acceptam conuertit in rem aliquam, vt si horreum necessarium, vel quippiam simile edificauerit, si aliquid iam iam ruiturum refecerit, si oliueta penè absumpta renouauerit, si vites propagauerit, arbuta coluerit, seminaria fecerit, flumina cõgestis aggeribus auerterit, aut si in valetudinem suam vel familiae, aut in sanus suum, & suorum impenderit, tantumdem debet restituere. Idem iuris est, quando pecunia mutua accepta in res necessarias, aut vtiles versa fuerit, quamuis postea res ipsæ casu perierint. Exempli causa, si Titius reus frumentum mutuam accepit ad familiam alendam, & id in horreo positum perijt, tantumdem est restituendum. Similiter si ex pecunia mutua accepta seruus necessarium, aut equum emerit, & postea seruus decessit, vel equus interiit, tantumdem is, qui mutuum dedit, recuperare debet. **Deinde quæres**, quid si criminosis occultus ante condemnationem sceleris vendiderit aliquid, an fiscus post criminis condemnationem debeat emptori pretium restituere? *Respondeo*, ex communi sententia Ciuili, & Canonici iuris interpretum; pretium emptori non esse reddendum, quia res vendita est ea conditione, vt venditio rescindi posset à fisco. *Nec refert*, si bona fide emptor cum reo ipso contraxerit, quoniam reum vitium habentem emit, perinde ac is, qui bona fide rem furtiuam pretio comparauit. *Si tamè* pretium ab emptore solutum, vel aliud loco pretij esset in bonis ipsius nocentis, id restitui debet em-

ptori, vt docent Io. Andr. Archidi. Domi. Petrus, Ancharanus, Philippus in c. cum secundum leges, de Hæret. in Sexto. Idem iuris est, si nõ totum pretium, sed pars eius in bonis criminosis sit: ea sine dubio est emptori reddenda; nam quod iuris est de toto, est quoque de parte. *Si roges*; An quando à lege, vel canone poena constituta est in criminofum, vt ipso facto sua bona amittat, iure queat post obitum criminosis delictum in iudicio cognosci, & tractari, vt bona ipsius fiscus capiat, non heredes? *Respondeo*, posse, vt ait Glosa communi consensu recepta in l. 3. §. quod autem, ff. quod quisque iuris. Hanc esse communem sententiam testatur Couar. in epit. p. 2. c. 6. §. s. v. 6. vnde, c. accusatus, §. penul. de heret. in ca. 6. c. 2. de prescription. in 6. hæreticus potest post mortem condemnari, & bona eius, quæ ad hæredes deuenerant, possunt fisco addici. *Si rursus inquiras*, an bona criminosis possit iure prescriptionis hæres vsu capere contra fiscum? *Respondeo* posse, vt docet Couarruias loco citato, eõmunem sententiam sequutus. Vnde hæredes hæretici, si quadraginta annis possederint bona ipsius post mortem eius, ignorantes eum fuisse hæreticum, vsucapiunt ea bona, nec possunt à fisco vexari cap. 2. de prescript. §. si post mortem. Secus est, si sciuerint eum fuisse hæreticum, tunc enim hæredes nullo tempore vsucapiunt, vt habetur in eodem cap. Addit tamen Couarruias, bona alterius criminosis posse hæredem legitimo tempore vsucapere, etiam cum mala fide, hoc est, etiam si nouerit eum fuisse criminofum, sed de hoc alias dicam.

Cap. VIII.

Alia quæstiones ad eandem rem pertinentes diluuntur.

PRIMUM queritur, An peccet Titius, qui sciens, Caio reo læsæ maiestatis, vel Hæretico occulto, donatione, vel testamento relinquit aliquid ex suis bonis? *Respondeo*, nõ peccare, si bona fide per ignorantiam donauerit, vel reliquerit. Item, si aliquid donet ob egestatem Caij, nullum est peccatum; si tamen nulla sit Caij inopia, & certo sciat criminis Caium esse condemnandum tanquam criminofum, ipso iure bonis priuatum, peccatum est; si quidem donat ei, quem nouit esse criminofum, & sunt donata ad fiscum deuoluenda: huiusmodi enim criminosis, & sunt ipso iure suorum bonorum dominio priuati, & effecti inhabiles ad aliquid acquirendum. Quare Titius à die commissi criminis nullius rei sibi donata, vel testamento relicta dominium potest acquirere. Post criminis verò declarationem, id, quod testamento habet acceptum, pertinet in foro conscientie ad legitimos hæredes eius, qui ipsi legauit: quod verò donatione accepit, debet quoque, vt sit tuta conscientia, restituere ei, qui donauit, vel eius hæredibus. *Hæc autem intelliguntur*, quando is, qui donauit, vel testamento reliquit, bona fide id fecerit, criminis prorsus ignarus: nam si sciens criminoso donauerit, vel testamento legauerit, fisco deferuntur bona eo modo accepta. *Ratio vtriusque est*: quia si bona fide donata fuerint, vel relicta, cum donatarius, aut legatarius capax

eorum non sit, consequens est, vt eo ipso, redeant ad donantem, qui per ignorantiam donauit, vel reliquit; Si verò scienter data, relictaue fuerint, ij, qui donarunt, ob culpam, suis bonis donatis, vel testamento relictis merito spoliantur.

Secundò queritur, An quando quis ob crimen est ipso iure priuatus administratione publica, beneficio, munere, & officio, quo fungitur, valeant acta eius ante criminis declarationem, quando crimen eius ita populum lateat, vt communi errore populus teneatur, aut maior pars eius? **Respondedo:** Licet quidam dixerint non valere: **verius tamen est omnia vi publicæ administrationis, aut muneris, & communis erroris esse firma, & rata, donec crimen sententia iudicis declaretur, vel omnibus innotescat. Et proinde si sit Magistratus, valent sententiæ pronunciate: si Tabellio, vel Notarius, valent instrumenta confecta: Si procurator publicus, valent negotia ab eo gesta, Ita Syl. verbo Hæresis l. q. s. §. Tertia pœna, ad finem. Angel. Pœna. q. 3. & Gloss. in Authentica, de Tabellionibus vers. Documentis. Atq; id ratio ipsa persuadet: quoniam quamuis ob crimen, ipso iure amiserit dominium, vel quasi dominium, titulū, aut ius, quod habet, retinet tamen ante condemnationem, vel euidentiā criminis iuris ipsius administrationē, quæ in agendo cōsistit. Et in l. Barbarius, ff. de offi. Prætoris, rata cēsentur, quæ facta sunt ab eo, qui Prætor non erat: publicè tamen Prætor habebatur: nam omnia acta publica propter vtilitatem eorum, qui apud eum egerunt communi errore bona fide ducti, vt firma, & rata habentur: tunc enim respública, Princeps, & Ecclesia ob communem plebis errorem iurisdictionem dare videtur, ne communis pax, & tranquillitas ciuium perturbetur. Secus est, quando crimen est per euidentiā facti, vel propriam nocentis confessionem in iudicio notorium. Secus etiam est in ijs, qui eius crimen, & pœnam nouerunt: & iuxta hoc intelligitur, quod constituit Gregorius 7. in ca. dudum. 2. de electio. & tradit Gloss. in eo cap. vers. decept. e. Secus etiam est in ijs, qui secundum leges, vel Canones intrusi dicuntur in beneficium, officium, dignitatem, vel administrationem, hoc est in ijs, qui sine vlla superioris auctoritate officium, vel beneficium habent, Abbas in c. nihil. de elect. Angel. Confessio. 4. nu. 12. Rosel. Confessio 3. n. 41. Syl. Confessor. 1. quæst. 19.**

Tertiò queritur, An si Clericus sit ob crimen ipso iure beneficio Ecclesiastico priuatus, possit tuta conscientia illud retinere ante condemnationem criminis; cum lex dicat ipso facto priuatus, vel ipso iure sit priuatus Beneficio. **Respondedo, eum posse, donec deliquisse in iudicio declaratum fuerit, nisi ipsa lex expresserit, vt ipso facto, vel iure debeat in foro conscientie beneficium deponere: vel nisi lex sic habeat; vt ipso facto, ante quamlibet criminis declarationem debeat beneficium dimittere. Sic Syluester, Angelus, Tabienfis, Armilla locis supra citatis. Et ratio id conuincit, quia quamuis Clericus, ipso facto, dominium, vel quasi dominium, hoc est, titulum beneficii perdidit; non tamen administrationem eius, & possessionem. Ex quo deducitur, si eiusmodi Clericus sit parochus, & crimē eius occul-**

tum quoque sit, valere acta eius; ergo si poenitentium confessiones excipiat, ratae sunt, & firmæ, tum cōfessiones, tum absolutiones peccatorum. Si sit Canonicus, & suffragium ferat in ipso Canonicorum Collegio, valet eius suffragium ob communem populi, vel Collegij errorem. Idem iuris est, si quis ob delictum sit ipso iure priuatus Collegio, municipio, ciuitate, ante condemnationem criminis, in foro conscientie non cogitur Collegium relinquere, municipium, vel ciuitatem, donec sententia iudicis inde excludatur, & eiiciatur: **quoniam, licet sit ipso facto iure Collegij, vel municipij priuatus, non tamen è possessione deiicitur, non enim præcipit lex, aut canon, vt in se ipse animaduertat, & pœnam à se sumat. Si tamen querat, an Clericus ob crimen aliquod, vel factum ipso iure priuatus beneficii fructus faciat suos? Quidam aiunt sibi tum fructus acquirere, eò quod possessio bonæ fidei sine vero titulo dat fructus possessori. Dicens tamen arbitrator, eum fructus non facere suos, vt alibi fufius disputabo: nam fructus beneficiorum sine titulo non acquiruntur, & sicut hoc locum habet, quum initio titulus nō acquiritur; ita etiam vim habet, cum ob crimen, vel ob factum titulus ad non titulum reducitur. Et quando Clericus, ipso iure, ob crimen, vel ob factum est beneficio priuatus, eius beneficia tanquam vacantia impetrari, & conferri alteri possunt ante criminis condemnationem; beneficiario, qui non amplius iure, sed facto tantum possidet, non vocato: quamuis possessio alteri dari nequeat, eo, qui facto possidet, non vocato, cap. licet Episcopus, de preb. in 6. **At verò sæpè fructus ipsos etiam iure conscientie debet restituere, quando ob factum aliquod, ipso iure, Clericus est beneficio priuatus, vt quando beneficiarius vxorem ducit, quando Episcopus creatur, quando parochus instituitur intra annum ad sacerdotium non promouetur, quando beneficiarius religionis professionem emittit; quando aliud beneficium Ecclesiasticum obtinet, quod simul cum primo possideri iure non potest: in his casibus non solum fructus restituere debet; sed etiam beneficium ipsum deponere ante vllam iudicis sententiam, quoniam non priuatus ipso beneficio ob criminis pœnam, sed ob ipsum factum, & beneficium consequtus est ea tacita cōditione, ne aliquid illorum, quæ dixi, faceret: ergo non est opus iudicis sententia, vt dicam inferius.****

Quartò queritur, An post condemnationem sententia iudicis crimen, Reus statim debeat in foro conscientie sua bona fisco reddere, aut Beneficium, & administrationem publicam deponere? Dux sunt opiniones, **Prima docet eum ad id faciendum constitem in foro conscientie lege compelli. Sic Abbas, & Felinus, & quidam alij in cap. 1. de constitutionibus. Secunda verò sententia dicit in foro conscientie id nequaquam eum facere debere, quousq; filius eius bona sibi capiat, & vendicat; sed solum iure compelli ad parendum sententiæ iudicis, & ministris sententiæ exequentibus; his enim obistere non potest. Ita Co-uarruuias de Matrimonio part. 2. cap. 6. §. 8. num. 10. vbi citat Adrianum, Caietanum, & Decium: atq; hæc sententia probabilior mihi videtur, quoniam**

non condemnatur reus, vt bona sua fisco per se ipse tradat, aut Beneficiū dimittat, vel sese administratione publica abdicet: sed solum sententia fertur, qua declaratur, eum in crimen incurrisse, & proinde in poenam legis ipso iure constitutam, ac statim fiscus ius acquirit, vt sibi eius bona vendicat, & continuò ea omnia capit, & omnes alienationes à die facinoris admissi rescindit: & Respublica similiter confestim Magistratum publicae administratione priuat, & Ordinarius Ecclesiae Antistes Clerico condemnato Beneficiū adimit, & alteri cōfert, & quamlibet Beneficij renunciationem à die commissi criminis dissoluit: & hoc ipso, reus huiusmodi poenas debet in foro conscientiae sustinere. Et sciendum est, quando post criminis cōdemnationem fiscus bona sibi tradenda curat, reum in foro conscientiae compelli ad ea reddēda, ita vt nihil sibi retinere queat, nihil possit alteri dare. Immo ea bona repetēte fisco, quicumque alius ea possideat, occultare tuta conscientia nequit, sed debet in foro conscientiae fisco reddere.

Quinò quæritur, An si huiusmodi reus, cuius bona sunt ipso iure publicata, legitimè à Iudice de crimine rogetur, & id denegauerit, vel celauerit, ratione cuius liberatur à cōdemnatione criminis, compellendus sit in foro conscientiae ad eam poenam soluendam, quam solueret, si crimen esset confessus? Duae inuenio opiniones. Vna docet eum esse ad id compellendum, Sic Sotus *lib. 1. de iustitia q. 6. art. 6. post concl. 4. vers. vnum hic autem adnotato*. Quod probat primò, quia occultando, vel inficiando crimen, impedit sententiam, qua condemnaretur alioqui ad poenam luendam: Sed qui impedit alterum, ne rem consequatur, in foro conscientiae cogitur eam restituere, cui debet. Deinde talis reus denegando crimen, de quo legitimè rogatur à Iudice, peccat contra officium suum, quoniam sicut testis legitimè interrogatus ratione sui muneris & officij, & iustitiae lege cogitur testificari; sic reus legitimè rogatus, debet veritatem cōfiteri; ergo nisi eam confiteatur contra iustitiam delinquit. Item quicumque contra fas, & ius omne, est causa damni alteri illati, debet in foro conscientiae id refarcire; sed eiusmodi reus contra leges & iura, est causa, ne fiscus, vel alius, cui ipso iure sunt bona addicta, ea sibi capiat, & vendicat, ergo debet in foro conscientiae restituere fisco, vel alteri, ad quem bona ipso iure pertinent. Præterea, nisi iudex iuxta allegata, & probata in iudicio fontem condemnationis ad poenam legis sustinendam, deberet ipse in foro conscientiae eam poenam soluere: ergo paritate ratione reus, qui crimen celat, & denegat, ad poenam luendam lege compellitur, idem cum Soto quidam alij senserunt.

Altera opinio negat cogi reum in foro conscientiae id facere; eo tamen animo esse debere, vt si iterum legitimè rogetur, verè, & ingenuè se deliquisse fateatur; alioqui nisi ita affectus sit, à peccatis absolui in foro conscientiae nequaquam potest. Sic Nauar. *in man. cap. 25. nu. 51*. Sic etiam Salon. 2. 2. *quest. 62. artic. 3. contro. 2.* Rationes huius opinionis sunt hæc: Primò, quia poena nunquam in foro conscientiae debetur, quouique Iudicis sententia condemnatur crimen. Deinde quoniam fiscus ante de-

licti cōdemnationem non habet ius acquisitum in criminosis donis, ergo donec reus criminis dānetur, nihil ipse fisco in foro conscientiae debet. Animaduertendum est, in Iure, poenam à damno distingui, ita vt damnum in foro conscientiae restitui debeat ante Iudicis sententiam: Poena verò non nisi post criminis declarationem debetur. Exempli gratia. Est lege Principis constitutum, vt qui in urbem certas merces inuexerit, vendiderit in foro, vel per certa loca transfulerit, certam soluat pensionem, alioqui ipso iure amittat merces, vel quadrupli poena teneatur. Titius legitimè rogatus merces occultans, lege compellitur in foro conscientiae ad soluendam Principi pensionem, quia est tributi genus lege debitum: & Titius occultans impedit iniquè, ne Princeps pensionem sibi debitam acquirat; & proinde damno eum afficit; quod verò quadruplum soluere cogatur, poena est, non damnum. Præsens autem controuersia non est de damno refarciendo, & compensando, sed de poena soluenda, de qua inter omnes conuenit: quodcumque lex poenam continet ferendam à Iudice, reum legitimè rogatum, & se deliquisse diffidentem, non adigi in foro conscientiae ad eam poenam luendam; sed debere esse eo animo, vt si iterum interrogetur à Iudice legitimè, suum crimen aperiat, & fateatur. Nam cum lex ipso facto, vel iure poenam non irroget; sed eam Iudicis officio inferendam decernat, consequens est, vt eiusmodi poena nunquam in foro conscientiae debeatur, nisi reus sit criminis condemnatus. Verbi causa, est poena legis à Iudice imponenda, vt quicumque certum delictum fecerit, relegatur, vel ad quadruplum persoluendum condemnatur, vel officio, vel dignitate, vel beneficio Ecclesiastico, vel his, aut illis bonis spoliatur; si Titius deliquerit, & legitimè rogatus à Iudice se peccasse negauerit; non eo ipso in foro conscientiae debet in exilium ire, vel quadruplum soluere, aut officium vel beneficium dimittere, aut bona reddere, antequam delicti condemnatus sit. Hoc Nauar. *in man. c. 25. nu. 51*.

Tota igitur quæstio est de poena, quam delinquentes lex ipso iure, vel facto constituit. De qua itidem probabilius mihi videtur: Si reus legitimè interrogatus crimen occultauerit, aut denegauerit, eum non compellendum in foro conscientiae ad eam poenam persoluendam: quoniam in vniuersum mihi verius apparer, nunquam poenam in foro conscientiae deberi, donec reus sceleris condemnatur; ita Nauar. r.

Ad Soti verò argumenta respondeo. Ad primum, non eandem esse rationem de eo, qui impedit alterum, ne rem aliquam assequatur, quæ est de reo se deliquisse neganti. Nam is qui impedit, contra iustitiam delinquit, & damno alterum afficit; reus verò, prius quam damnetur, poenam soluere nullo iure compellitur. Poena enim proprie, vt iam probauimus, damnum non est: & post criminis cōdemnationem tantum debetur. Ad secundum respondeo, etiam testem, si nocentis crimen occultet, nulla lege compelli ad luendam, siue dandam poenam; ad quam reus ipse damnaretur; debere tamen in foro conscientiae integrum refundere, si alterum damno

affecerit. Sic etiam reus se peccasse negans, debet in foro conscientiae damna reficere, si quempiam laeserit; non tamen eam poenam subire, ad quam damnaretur, si crimen detegeret. Ad tertium respondeo, poenam non esse damnum, & proinde non est idem iuris de poena, quod est de damno. Objicies, Reus crimen occultans contra iustitiam delinquit, & propterea quod crimen denegat, ad poenam legis luendam non damnatur; ergo debet in foro conscientiae eam persolvere; sicut si testis delictum inficiaretur, aut celaret, hoc ipso, contra ius delinqueret. Respondeo, tum testem, tum reum in crimine occultando contra officium suum, & ius ipsum peccare; ita ut & ipse testis, & reus sententiam suam reuocare in foro conscientiae debeat; & proinde eo animo eos esse oportet, ut quodcumque iterum legitime rogentur, crimine patefaciant, & fateantur ingenuè. **QVAERES**, an lege compellantur ad id, quod dixerunt, statim reuocandum? Respondeo, minimè: nisi ad deuitandum damnum alterius, quod probabiliter creditur sequitur. Iudicis enim est eos non semel tantum, aut iterum interrogare, sed sapius: quod si iudex eos non amplius interroget, ipsi imputandum est, non testi, aut reo. Ad quartum respondeo, idem quoque iuris esse de Iudice, qui si iuxta allegata, & probata reum minimè condemnet, debet in foro conscientiae, quicquid damni est consecutum, refarcire; non tamen poenam legis persolvere, ad quam reus condemnaretur, si, ut deberet, legitimam vellet sententiam ferre.

Sextò quaeritur, An qui contra legem peccant condemnari queant, ut ipsi à seipsis legis poenam repetant, ac sumant? *Sotus libr. 1. de iust. quest. 6. artic. 6.* probare contendit esse contra rectam rationem, ut idem sit reus, & vindex. Alphonfus Castrensis contra *libr. 2. de lege pena. cap. 10. & 11.* multis conatur ostendere id nequaquam cum ratione pugnare. *Breviter dicendum existimo*, nullam esse ex rei natura repugnantiam, si reus condemnatur ad poenam, qua ipse in seipsum animaduertat, & quam sumat de se, prout meretur eius delictum; quamuis id esset in multis alioqui durum, & graue onus. Si poenae itaque fuerint de morte iubeunda, aut de membro aliquo corporis amputando, reus condemnari nequit, ad mortem sibi ipsi inferendam, vel ad membrum sibi aliquod abscindendum; esset enim eiusmodi lex haud dubie tyrannica, & iniqua, & propterea nemo ea teneretur. **QVAERES**, Quid si quispiam damnatur ad sciendum sibi venam, & sanguinem eliciendum, ut sic sensim, ac paulatim (vti de Seneca ferunt) intereat? Respondeo, meo quidem iudicio id genus poenae esse iniquum, & barbaricè immanitati proximum. Neq̄ aliter videtur sentiendum esse de lege, aut sententia, qua quispiam condemnaretur ad venenum sponte, ac per se epotandum. Quod si poenae fuerint de pecunijs, aut alijs id genus bonis soluendis; lex potest ita poenam ipso facto irrogare, ut reus ad eam soluendam in foro conscientiae compellatur; nihil enim in hoc cum recta ratione pugnare videtur. Si autem poenae sint corporales quidem, at non tales tamen, quae vel mortem adferant, vel membrum amputent, sed quae dolore tan-

tum corpus afficiant, potest quoq̄ lex constituere, ut reus eas debeat in foro conscientiae sustinere. Huius generis sunt in primis poenae verberum, ieiuniorum, vigiliarum, peregrinationis, carceris, quibus corpus maceramus, sensus coercemus, vel aliquid aliud simile perferimus. Possimè, sunt aliae poenae, quae quamuis in agendo consistant, vsu tamen ita sunt receptae, ut ipse reus saltem post cōdemnationem criminis, & postquam fuerit damnatus ad poenas, eas persolvere debeat; quales sunt poenae, quibus quis cōdemnatur, ut patriam relinquat, exulet, certo loco cōmoretur, & habitet; atq̄ huiusmodi poenae etiam lex ita potest imponere, ut ipso iure antequam crimen condemnetur, debeat reus ipse persolvere: non igitur omnino cum ratione pugnat, ut idem, qui est reus, sit etiam in seipso poenae vltor, & vindex, ut docet Couarru. *in epito. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 10.*

Septimò quaeritur, An poena mutuo consensu contrahentium constituta, debeat in foro conscientiae, antequam petatur? *Sciendum est*, eos qui contrahunt, conuenire inter se aliquando, ut si alter eorum à contractu recesserit, aut in ipso contractu quippiam deliquerit; certam poenam soluere debeat. *Quaestio igitur est*, an talis poena in foro conscientiae soluenda sit, antequam ab altero contrahente petatur? Duplex est opinio, prima est dicentium, eam deberi in foro conscientiae, etiam si nunquam petatur, quae opinio fuit Anchar. *in cap. possessor. de regulis iuris. in 6. quest. 3.* Felin. *in cap. 1. de consuet. numer. 43.* Deci. *in cap. 1. de consuet. num. 2.* eo argumento munita, quod huiusmodi poena non est lege imposita, sed contrahentium spontaneo consensu, & potest quisque se alteri obligare; ob id enim solet haec poena conuentionalis appellari, non legalis, eò quod ex conuentione contrahentium constituitur. *Item*, si quis certum aliquid testamento alteri reliquit ea cōditione, ut hoc, aut illud efficiat, si minus, legatum ex testamento acceptum amittat, vim habet in foro conscientiae, cum mortuus poenam amplius exigere, & sumere à socio superflite nequeat. Altera opinio tradit, in foro conscientiae non deberi, quousque petatur: quod docuerunt Couarru. *de matrimonio. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 11.* & citat Corn. & Rebuff. sic etiam Nauar. *in man. c. 23. n. 67.* Probat, quoniam contrahentes tacite consentiunt, ut poena statim atq̄ petita fuerit, debeat in foro conscientiae: si minus, non debeat, & proinde sibi quisque imputare debet, qui cum habeat ius poenam repetendi, non repetit. Haec opinio ad veritatem magis accedit, ut potè benignior, & mitior, & poenae, & odia restringenda sunt.

Porro animaduertendum est, non esse eandem rationem de donationibus, ut si patronus liberato donet omnia bona sua, vel bonorum partem, eò quod se filios non habiturum crediderit, suscepto filio liberus lege cōpellitur ea bona patrono reddere, *si vnquam. c. de reuoc. donat. ubi non enim id lex praecipit, ut poenam; sed quia probabiliter putatur patronus ea cōditione tacite donasse, ut ait Couarru. de matrimo. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 17.* Quid si quis omnia bona sua extraneo donauerit, eò quod putet filios se non suscepturum,

Respon-

Respondeo, reuocari donationem etiam tacita conscientia; quia probabiliter creditur facta donatio, ea conditione, si qui donauit, filios non susciperet, ergo filijs susceptis locum donatio non habet. Quid si aliquis donauerit, & donatio reuocatur ob ingrati animi crimen à donatario commissum, iuxta id, quod habetur c. vi. de donat. & l. i. c. de reu. dona. an tuta conscientia donatarius ingratus possit bona accepta retinere, si ea donator non repetat. Couar. loco citato respondet, fortè retinere turò posse. Probabilius oppositum iudico; idem iuris est de voris, quæ uocantur poenalia. Verbi causa, uouet Titius, aut iurat, si amplius luserit, aut si in hac, vel illa re peccauerit, se darum certam pecuniæ quantitatem pauperibus: eiusmodi poena in foro conscientia debetur statim, ut uotum, aut iuramentum fuerit uiolatum: nam uotum fit Deo, & ipsi est gratum, & acceptum; quò fit, ut si non seruetur, Deus confestim uelit, ut poenam constitutam persoluat uoti contemptor. Præterea, poena in testamentis adiecta, in foro conscientia absque mora debetur, quoniam in huiusmodi poenis inest tacita testatoris uoluntas, ut si id, quod uult, non impleatur, hæres uel legatarius hæreditatem, uel legatum penitus amittat, & cum testator decesserit, poenam amplius repetere non potest; ergo cù bona sua testamento relinquit ea cõditiõne, ut hoc, aut illud faciat hæres, aut legatarius; sin minus, relicta bona amittat, tacitè hæredem, uel legatarium sibi obligasse uidentur, ita ut poenam in foro conscientia perserre debeat; ut cùm maritus relinquit suorum bonorum usum fructu xori, si alteri non nupsit, aut si castè uixerit. Nauar. in manu. cap. 23. nu. 62. Sor. lib. 1. de iust. quest. 6. artic. 6. Couar. loco citato, Cai. in sum. pena. Item ij, qui ad certum Collegium admittuntur, solent promittere se hoc, aut illud facturos; sin minus, Collegio tantum soluturos, quantum in ipsorum alimeta Collegium impenderit post fidè, & promissionem uiolatã. QUAERITUR, iam, an huiusmodi bona in foro conscientia debeantur, si ea Collegiũ non petat? Ratio questiois est, quia cùm quis aliquid alteri promittit, et suam fidem obstringit: Sed fidei data uolatio est per se peccatum. Præterea, Collegium ea conditione collegam admittit, & alit suis sumptibus: sed datum ob conditionem, uel causam, ea non subsecuta repetitur. Histamen nihil obstantibus, probabile quibusdam uidentur eiusmodi poenam in foro conscientia non deberi, nisi à Collegio petatur: quoniam de hac idem iuris esse uidentur, quod est de poenis contrahentium consensu constitutis. Quare promissio eius, qui in Collegium cooptatur, eatenus vim habet in foro conscientia, quatenus poena petitur: quod si Collegium poenam non petat, sibi imputet, atque eo ipso iure suo cedere, & poenam, quam alioqui repetere posset, remittere, & condonare probabiliter creditur. Alijs tamen uerius apparet iure conscientia hanc poenam statim deberi, & esse soluendam, quia uidentur fuisse mens fundatoris, ut statim deberetur: & lex potius conuentionalis, quàm poenalis est: & idem iuris est in statuto, si dicat: qui hoc, uel illud perperam fecerit, Collegium amittat: uel Collegij fructibus, sumptibus, uel alimētis careat. Sic illi. Vtra-

que opinio est probabilis; Prima benignior, & mitior est, Secunda uidetur probabilis, sed rigidior, & seuerior, fortassis fundatorum menti, & uoluntati magis consentanea.

Cap. IX.

Quibus modis dignosci queat lex continens poenam ipso iure latam, & ea, quæ continet poenam sententia Iudicis ferendam.

HANC controuersiam fufius tractarunt; Felinus in cap. Rodulpus, de rescriptis, §. qui incipit. Vltimo. Andreas Tyraquellus in l. si unquam, c. de reuocandis donationibus in ver. reueritur à nu. 20. usque ad nu. 265. Alphonsus Castro lib. 2. de lege poenali cap. 5. & 6. Ut dilucidè, & explicatè cognoscatur lex continens poenam ipso iure, uel facto latam, sunt certæ quædam regulæ tradendæ, atque obseruandæ. Prima fit: Quando lex ita sancitur: Qui hoc, uel illud fecerit, in hanc, uel illam poenam incurrat sine ulla alia sententia Iudicis; uel ita: Ipso facto, uel ipso iure poenam contrahat; uel sic: Hoc uel illud in foro conscientia soluere debeat: Lex est poenam cõtinens ipso iure latam, cuiusmodi sunt multæ poenæ in iure Canonico constitutæ; ut in Extrauagante, cõstitutione, ambitiosè, de rebus Ecclesie non alienandis, & in c. licet canon, & c. commissis, de electione, in 6. & in Extrauag. execrabilis, Ioannis 22. & c. de multam, de pr. ab. c. pro humani, in 6. c. Felicit. de penis eod. lib. in Extrauag. Pauli. 2. quæ incipit, Cùm desessabile, & habetur inter communes de Simonia: & alicubi extant Regiæ constitutiones, statuta ciuitatum, & populorũ, quibus cauetur, ne ij, qui sunt Regi, uel Principi à secretis, aut à Consilijs, munera à quoquam accipiant: alioqui debeant in foro conscientia quicquid muneris acceperint, restituere: Ne iridem Iudices, Notarij, Tabelliones, aliquid ultra stipendia sibi accipiant à litigantibus: alioqui debeant accepta in foro conscientia reddere. Eadem ratio est, quando lex his uerbis poenam constituit: nullus reum absoluat, quousque soluerit poenam lege sancitam.

Secunda Regula fit: Quando lex in poena irroganda utitur uerbis præsentis temporis, quibus uti solet Iudex, cùm sententiam pronunciat reum ad poenam condemnans; continet poenam ipso iure latam. Ut si lex ita feratur; Aliter facientes excommunico, anathematizo, suspendo, interdico, relego, condemno, priuo. Item, si post huiusmodi uerba; Declaro, Decerno, Definio, Iudico, Volo, Denuncio, sequatur uerbum præsentis, aut præteriti temporis poenam significans. Verbi gratia, Aliter facientem declaro esse excommunicatum, suspensum, uel in excommunicationem, aut suspensionem incurere, esse priuatum dominio bonorum, uel beneficio, uel administratione, aut amittere beneficium, dominium bonorum, uel administrationem; Aut esse infamem, uel ad hæc, uel illa inhabilem & ineptum; Aut carere iure suffragium ferendi, uel eligendi; Similiter si lex dicat, Denunciatis, aliter facientes esse excommunicatos, suspensos, priuatos, depositos, inhabiles, uel infames.

Tertia Regula fit; hæc uerba: Sit irritum, &